

Nyblivna pensionärers kompensationsgrader

Redovisning av regleringsbrevsuppdrag om
livsinkomster

PENSIONS
MYNDIGHETEN

Innehåll

1.	Inledning	1
2.	Beskrivning av uppdraget.....	1
3.	Resultat	2
3.1.	Antal personer i livsinkomstprofilerna	2
3.2.	Livsinkomstprofiler	3
3.3.	Kompensationsgrader	5
3.3.1.	Teoretisk kompensationsgrad	5
3.3.2.	Faktiska kompensationsgrader	6
4.	Avslutande kommentar	10
Bilaga 1. Urval, gruppindelningar och metod		12
	Livsinkomstprofiler.....	12
	Kompensationsgrader	13
Bilaga 2. Data för uppdragets beräkningar		15
Bilaga 3. Antal individer i respektive gruppindelning		17

Sammanfattning

Rapporten utgör Pensionsmyndighetens svar på 2022 års regleringsbrevsuppdrag att ta fram livsinkomstprofiler för olika inkomstgrupper.

Rapporten redovisar beräknade livsinkomstprofiler för de individer som fyllde 65 år under 2020 och beräknade kompensationsgrader, det vill säga pension i förhållande till slutlön, för de individer som fyllde 65 år under perioden 2014 till 2020, det vill säga födda 1949–1955.

Beräkningar av kompensationsgrader har genomförts med hjälp av Pensionsmyndighetens typfallsmodell. Faktiska kompensationsgrader har även beräknats utifrån faktiska uppgifter om utbetald pension.

I likhet med tidigare års återrapportering av uppdraget visar livsinkomstprofilerna att kvinnor i allmänhet har en lägre årsinkomst än män inom de två redovisade inkomstgrupperna medelinkomst och hög inkomst. I gruppen med låga inkomster och som tog ut sin pension vid 65 under 2020 har kvinnorna en högre inkomst än männen i början och slutet av arbetslivet, medan dessa män har en högre inkomst än kvinnorna mitt i arbetslivet.

I likhet med föregående års återrapportering av uppdraget framgår att skillnaderna i inkomst som finns mellan kvinnor och män under arbetslivet ökar efter pensionering, förutom i gruppen med låg inkomst. I gruppen med låg inkomst får kvinnorna tvärtom en högre kompensationsgrad än männen vilket förklaras av en högre tjänstepension per månad. Huruvida detta beror på att gruppens kvinnor valt kortare utbetalningstid än män eller om kvinnornas tjänstepension är högre vid samma utbetalningstid går dock inte att svara på utifrån tillgängliga data.

Rapporten visar vidare att många pensionärer får både en högre faktisk och teoretisk kompensationsgrad än vad Pensionsmyndighetens så kallade standardtypfall visar. Kompensationsgraden för den allmänna pensionen beräknas till ungefär 50 procent med standardtypfallet född 1949–1955. De faktiska utbetalningar som gjorts under perioden 2014 till 2020 visar att grupperna med medelinkomst snarare får mellan 53 och 59 procent av lönen åren före uttag av allmän pension. Skillnaderna mellan faktiska kompensationsgrader och standardtypfallet kan till stor del förklaras av att många minskar sin inkomst, frivilligt eller ofrivilligt, redan några år innan de går i pension samt att de löneökningar som sker ofta är lägre än den genomsnittliga löneutvecklingen i samhället. Standardtypfallet antar att lönen varje år ökar i takt med den genomsnittliga löneutvecklingen i samhället, vilket leder till en högre slutlön och därmed till en lägre kompensationsgrad än vad som i allmänhet förekommer i verkligheten.

Den faktiska kompensationsgraden, inklusive tjänstepensionen, uppgick till mellan 72 till 81 procent under 2014 och mellan 75 till 86 procent 2020. Det kan jämföras med den skattade kompensationsgraden med typfallsmodellen

som för samma period var mellan 68 till 89 procent för grupperna som gick i pension 2020.

Tabell 0 Faktisk och teoretisk kompensationsgrad för födda 1955 som tog ut hel allmän pension 2020

	Faktisk kompensationsgrad (a)	Teoretisk kompensationsgrad (b)	Differens (a-b)
Låg inkomst kvinna	86%	87%	-1%
Låg inkomst man	82%	89%	-7%
Medelinkomst kvinna	79%	71%	+8%
Medelinkomst man	84%	76%	+9%*
Hög inkomst kvinna	75%	68%	+8%
Hög inkomst man	84%	71%	+13%
Standardtypfallet	-	61%	-

* Kompensationsgraderna är i tabellen angivna i avrundade värden. Differensen som anges i den tredje kolumnen beräknas på icke avrundade kompensationsgrader. För män med medelinkomst blir differensen större när den beräknas på icke avrundade värden (+9%) jämfört med differensen beräknad på avrundade värden (+8%).

Grupperna med medel och hög inkomst har högre faktisk kompensationsgrad än skattad kompensationsgrad i typfallsmodellen. En förklaring till det är att många väljer ett tidsbestämt uttag av sin tjänstepension istället för ett livsvarigt uttag. Ett tidsbestämt uttag leder till högre total pension under uttagstiden, men pensionen sjunker senare under pensioneringen när utbetalningen av tjänstepensionen upphör. Den tillfälligt högre totala pensionen gör att minskningen i individens inkomst vid övergången från förvärsarbete till pension blir mindre än om tjänstepensionen tagits ut livsvarigt. Under 2020 genomförde Pensionsmyndigheten en enkätundersökning bland 70–75-åringar som visade att många skulle valt en längre utbetalningstid för sin tjänstepension och valt att arbeta längre om de hade fått chansen att välja om.

Grupperna med låg inkomst har högre skattad kompensationsgrad än faktisk kompensationsgrad. Skillnaden är större för männen än för kvinnorna och beror på en lägre utbetald faktisk tjänstepension än vad typfallsmodellen beräknar i den teoretiska kompensationsgraden.

1. Inledning

Kompensationsgraden, pensionens nivå i förhållande till slutlönen, var en central del i utformningen av pensionssystemet och diskuteras återkommande i den allmänna debatten om pensionernas nivåer.

Pensionsmyndigheten fick i regleringsbrevet för 2022 uppdraget att redovisa livsinkomstprofiler och kompensationsgrader för olika grupper som representerar kvinnor och män födda 1955.¹ Uppdraget är en fortsättning på det regeringsuppdrag om livsinkomster som regeringen gav Pensionsmyndigheten 2016.

Syftet med det ursprungliga uppdraget 2016 var att i högre grad kunna uttala sig om hur kvinnors och mäns kompensationsgrad som pensionärer utvecklas. De framtagna livsinkomstprofilerna ska ge en mer realistisk och nyanserad bild av olika gruppers kompensationsgrad än den bild som Pensionsmyndighetens så kallade standardtypfall ger. Bakgrunden till uppdraget var också att bättre kunna förklara skillnaden i kompensationsgraderna mellan den rapport som Min Pension presenterade 2015² och det standardexempel som tas fram med Pensionsmyndighetens typfallsmodell. Min Pensions rapport bygger på uppgifter från de personer som loggat in på minpension.se medan denna rapport bygger på samtliga individer som tog ut sin pension från 65 års ålder under ett visst år.

2. Beskrivning av uppdraget

Sedan det ursprungliga regeringsuppdraget har Pensionsmyndigheten från och med 2018 års regleringsbrev fått ett återkommande uppdrag att redovisa livsinkomster för olika grupper av kvinnor och män som representerar den senast möjliga årskullen 65-åringar.³ I uppdraget ingår även att redovisa en tidserie över utvecklingen av kompensationsgraderna, det vill säga pension i förhållande till slutlön för grupperna 65-åringa kvinnor och män. Från och med 2018 års regleringsbrevsuppdrag har grupperna avgränsats till att endast omfatta de individer som varit folkbokförda i Sverige både vid 64 års ålder och vid 66 års ålder. En indelning är även gjord där alla som inte hade något intjänande till pensionen vid 30 års ålder exkluderas och bildar egna inkomstgrupper. På så sätt ger livsinkomsterna och kompensationsgraderna

¹ "[...] leverans av livsinkomstprofiler för senast tillgängliga år i enlighet med det som Pensionsmyndigheten utvecklat i 2016 års regeringsuppdrag om att utveckla och redovisa livsinkomstprofiler för olika grupper[...]", se Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Pensionsmyndigheten, dnr. S2021/08063

22021/08064 (delvis).

² Min Pension (2015). *Hur stor blir pensionen? En rapport om kompensationsgrader hos användare av MinPension.se*

³ Vår referens är dnr. VER 2016:3981 och regeringens referens är dnr. S2016/07722/SF (delvis) för 2017 års uppdrag, dnr. VER 2017-252 respektive dnr. S2017/02807/SF för 2018 års uppdrag och dnr. VER 2019-161 respektive dnr. S2018/00690/SF för 2019 års uppdrag. VER 2020-208 respektive dnr. S2019/05293/RS för 2020 års uppdrag.

en något mer homogen bild dels för de som haft pensionsgrundande inkomster i Sverige större delen av livet och dels för de som invandrat senare i livet eller vars inkomster före 30 års ålder av annan orsak är okända eller inte deklarerats i Sverige.

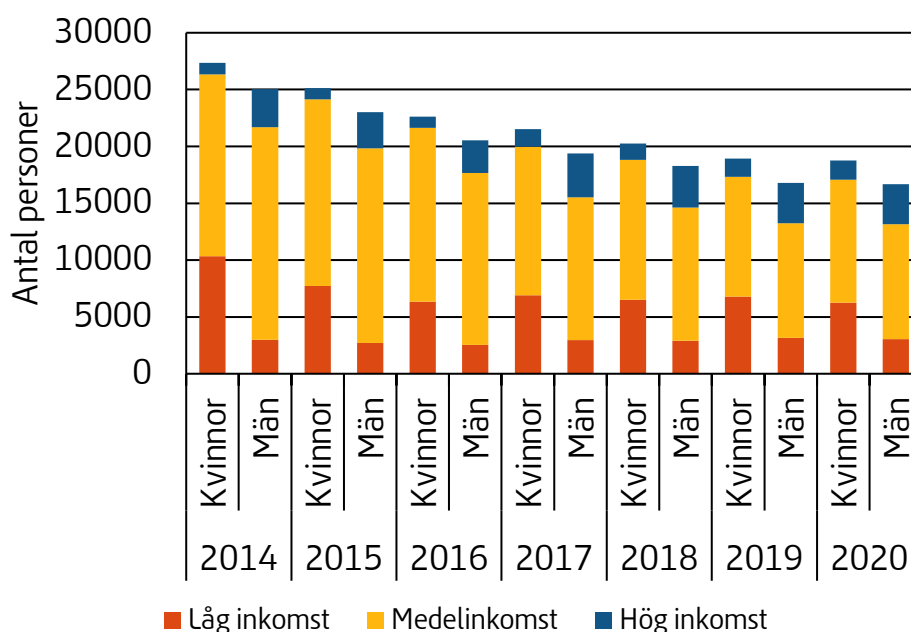
3. Resultat

3.1. Antal personer i livsinkomstprofilerna

Under 2020 tog 42 606 personer, som var folkbokförda i Sverige under 2019 och 2021, ut hel inkomstpension eller garantipension från 65 års ålder. Av dessa hade 35 425 personer ett intjänande till pensionen vid 30 års ålder, varav 18 750 kvinnor (53 procent) och 16 675 män (47 procent).

Figur 1 nedan visar att antalet individer som tar ut hel pension vid 65 års ålder blir allt färre över tid. Detta är i linje med vad Pensionsmyndigheten redovisar i rapporten *Pensionsåldrar och arbetslivets längd*⁴.

Figur 1 Antalet nyblivna 65-åringar med helt uttag av allmän pension

Eftersom denna rapport studerar olika årskullar för respektive år har vi för varje nytt år en förändring av urvalet som studeras. Gruppen som tar ut pension vid 65 år har ändrat karaktär i bemärkelsen att allt större andel i gruppen utgörs av personer som har socialförsäkringsersättning före pensionsuttaget. Sammansättningen av de olika inkomstgrupperna har också

⁴ Svar på regleringsbrevsuppdrag 2022. Där visas att spridningen för när personer går i pension har ökat över tid. För årskullen född 1938 gick 77 procent i pension vid 65 års ålder och för varje yngre årskull har denna andel minskat, motsvarande siffra för personer födda 1956 var drygt 37 procent.

förändrats. Hur detta eventuellt påverkar resultaten är inget som studeras närmare i rapporten.

Vidare kan det konstateras att det är betydligt fler kvinnor som får garantipension än män, men skillnaden har minskat sedan 2014. Vidare är det genomgående fler män än kvinnor i gruppen med hög inkomst, men även denna skillnad har minskat över tid. Gruppen med medelinkomst har tidigare bestått av två tredjedelar män men andelen har jämnats ut och sedan 2016 har gruppen något fler kvinnor än män.

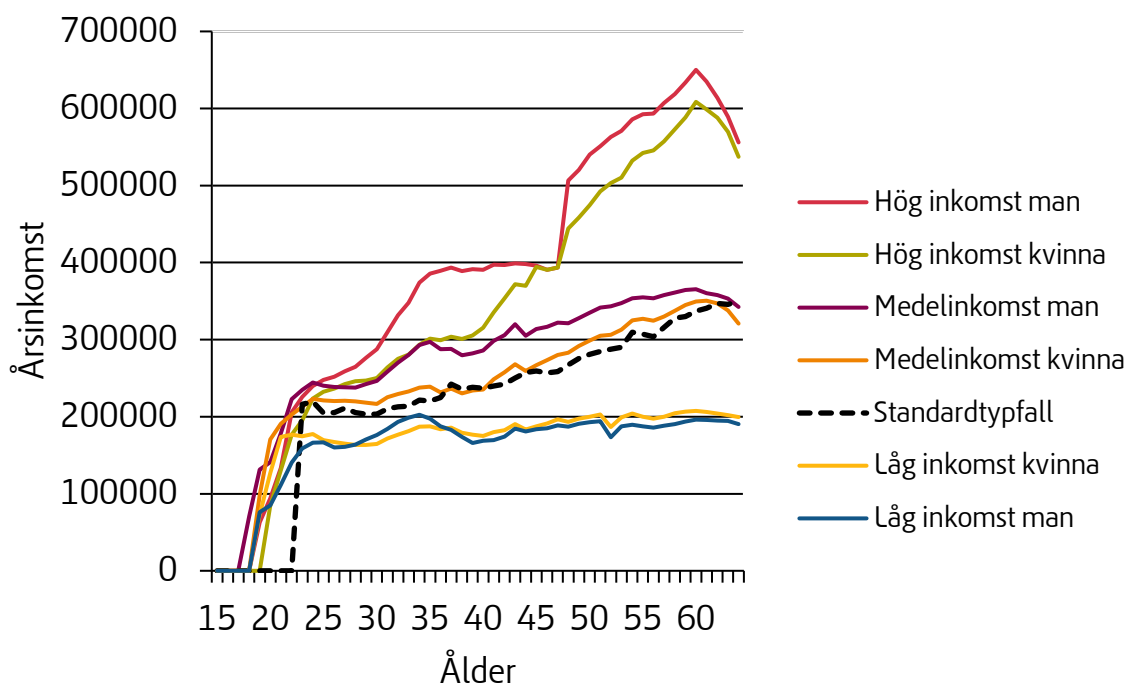
3.2. Livsinkomstprofiler

I detta avsnitt presenteras de livsinkomstprofiler som tagits fram för de 65-åringar som gick i pension under 2020 (födda 1955). Livsinkomster uttryckta i 2022 års lönenivå respektive prisenivå presenteras nedan. Livsinkomstprofiler framtagna för övriga årskullar av 65-åringar återfinns i det bifogade Excelarket *Livsinkomstprofiler*. Livsinkomsterna baseras på medianvärdet av den pensionsgrundande inkomsten (inklusive pensionsgrundande belopp) för respektive år inom respektive grupp. Från 2003 och framåt används även den otakade pensionsgrundande inkomsten, vilket fångar upp de inkomster som överstiger taket för intjänande till den allmänna pensionen.

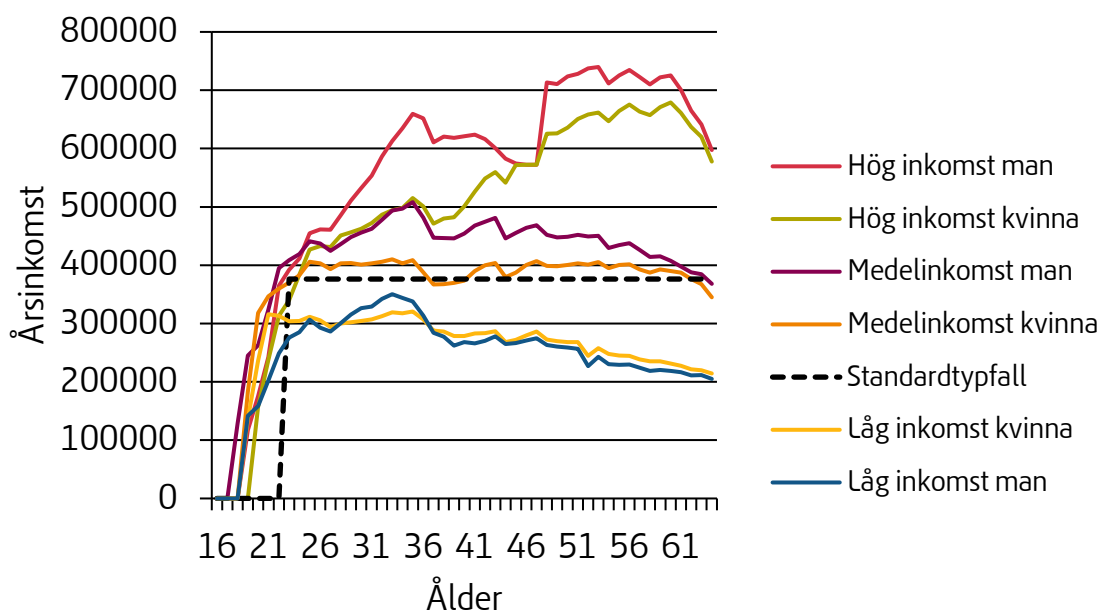
Första året med intjänande för dem som ingår i gruppen medelinkomst, och som gick i pension 2020, är vid 19 respektive 18 års ålder för kvinnor och män. För dem som ingår i gruppen med låg inkomst är åldern 19 år för både kvinnor och män. För de i gruppen med hög inkomst startade intjänandet i genomsnitt vid 20 års ålder för kvinnor och 19 års ålder för män.

Figur 2 och figur 3 visar livsinkomstprofilerna i fasta priser respektive i fasta löner. Kvinnor har genomgående lägre medianinkomster än män förutom i gruppen med låga inkomster där förhållandet är det motsatta åtminstone under andra halvan av arbetslivet. Redan vid 25 års ålder är skillnaden i medianinkomst tydlig mellan könen även om kvinnorna i snitt delvis kommer ikapp männen under senare delen av arbetslivet. Vidare kan det konstateras att ökningen av medianinkomsterna är relativt flacka för grupperna med låg inkomst, lite högre ökning för dem med medelinkomst medan inkomsterna ökar ganska brant för dem med hög inkomst fram till 60 års ålder. Otakade inkomstuppgifter finns endast tillgängligt från och med 2003 vilket innebär att uppgifter om inkomster som överstiger 7,5 inkomstbasbelopp saknas före 48 års ålder. Detta påverkar utseendet på grafen för de med höga inkomster vilket förklarar hoppet som ses vid 48 års ålder. I verkligheten skulle man kunna anta att löneutvecklingen är någorlunda linjär mellan 37 och 48 års ålder även för de med höga inkomster, men det är inget som beaktats i denna rapport.

Figur 2 Faktiska livsinkomster för 65-åringar (födda 1955) inom respektive inkomstgrupp (medianinkomster uttryckt i 2022 års prisnivå) *

Figur 3 Faktiska livsinkomster för 65-åringar (födda 1955) inom respektive inkomstgrupp (medianinkomster uttryckt i 2022 års löner) *

*Observera att inkomstprofilerna för gruppen med hög inkomst påverkas kraftigt av att inkomst över taket saknas före 48 års ålder.

Det kan även konstateras att samtliga grupper går ner i medianinkomst åren före pensionering, men att minskningen av inkomsten är absolut störst i

gruppen med hög inkomst och minst bland gruppen med låg inkomst. Vidare kan det konstateras att kvinnorna gick ner i inkomst något mer⁵ än männen i samma inkomstgrupp förutom för den högsta inkomstgruppen där männen gick ner mer i inkomst. Om minskningen i inkomst är frivillig (självalt deltidarbete) eller ofrivillig (ofrivillig deltid, sjukdom, arbetslöshet) framgår inte av vår data. Det bör också poängteras att även mindre löneökningar i absoluta tal innebär en real löneminskning i figurerna ovan eftersom lönerna uttrycks i fasta löner respektive fasta priser.

3.3. Kompensationsgrader

3.3.1. Teoretisk kompensationsgrad

De med typfallsmodellen beräknade *teoretiska* kompensationsgraderna har varierat över tid, men jämför man åren 2014 och 2020 är den långsiktiga trenden positiv för samtliga grupper och det skedde även en ökning 2020 jämfört med 2019. Sedan 2019 har både utvecklingen av pensionsinkomster och genomsnittliga inkomster de senaste åren före pensionsuttag ökat, men pensionsinkomsterna vid 65 år har ökat i större utsträckning än inkomsterna, vilket har medfört ökade kompensationsgrader för samtliga inkomstgrupper inklusive standardtypfallet. Ökningen bedöms huvudsakligen bero på en positiv utveckling på den finansiella marknaden, vilket höjer både premiepension och tjänstepension. Dessutom har pensionärer födda 1955 en något högre andel pension ifrån premiepensionen än äldre årskullar, vilket ökar effekten av utvecklingen av den finansiella marknaden. Vidare har årskullen en förhållandevis svag ökning i delningstalet jämfört med föregående årskullar, vilket är en effekt av covid-19. Livslängdsökningen för varje årskull som normalt sänker kompensationsgraden gör det alltså i mindre utsträckning för denna grupp nyblivna pensionärer. Även en hög real inkomstökning i samhället har höjt kompensationsgraden i viss utsträckning enligt vald beräkningsmetod.⁶

Högst kompensationsgrad beräknas män med låg inkomst ha, motsvarande 89 procent av inkomsten före pensionering. Efter standardtypfallet är gruppen med lägst kompensationsgrad kvinnor med hög inkomst, motsvarande 68 procent av inkomsten före pensionering.

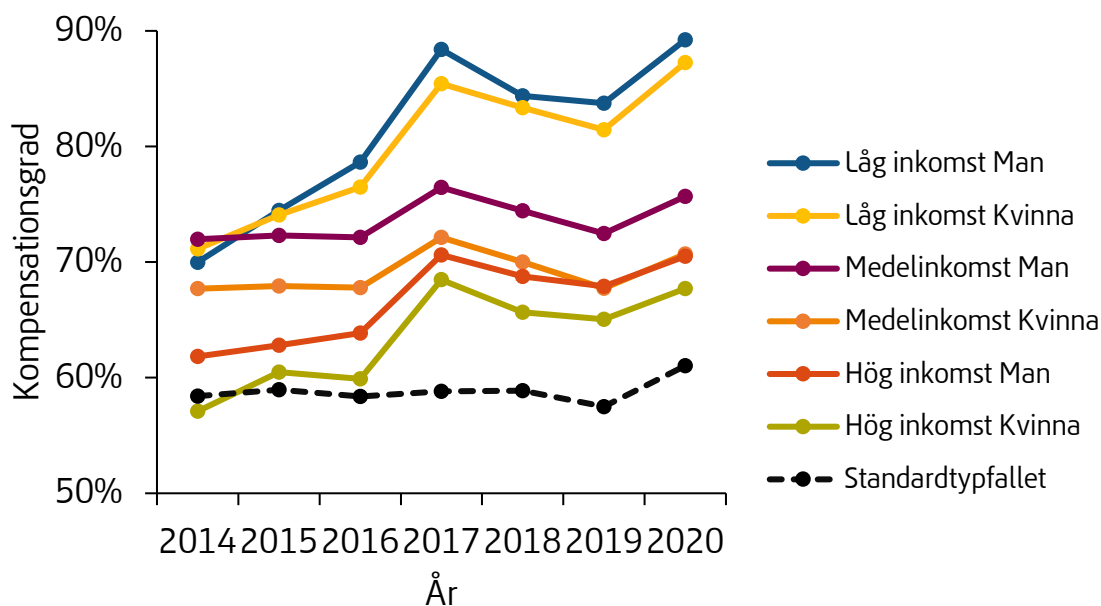
Genomgående har män högre kompensationsgrad än kvinnor i alla tre inkomstgrupperna. För grupperna med låg inkomst beror det på att männen går från en lägre inkomst före pensionering än vad kvinnorna gör, männen får inte en högre pension i kronor än kvinnorna. För grupperna med

⁵ Räknat i 2022 års lönenivå: gruppen med låg inkomst gick kvinnorna ner 7,4 % och männen ner 6,4 % i inkomst mellan 60 till 64 års ålder. Motsvarande minskning inom gruppen med medelinkomst var 11,6 % för kvinnorna och 9,7 % för männen. Bland gruppen med hög inkomst var minskningen 15,0 % för kvinnorna och 17,6 % för männen.

⁶ Vid beräkningen av slutlönen prisindexeras inkomsten från 60 respektive 64 års ålder till 66 års ålder. De intjänade pensionsrätterna inkomstindexeras dock fram till uttag av pensionen vid 65 års ålder, därefter prisindexeras pensionen till 66 års ålder. Den högre indexeringen av pensionsrätterna höjer pensionen i förhållande till slutlönen och därmed höjs även kompensationsgraden. Om man vid beräkningen av slutlön istället skulle använda inkomstindex försvinner denna höjande effekt.

medelinkomst och hög inkomst beror den högre kompensationsgraden bland män på att männen både går från högre inkomster före pensionering än kvinnorna och får högre pension i kronor efter inträdet. Förklaringen till männens högre kompensationsgrad är således att männen i dessa två inkomstgrupper har högre inkomster totalt under arbetslivet, vilket ger en högre pension.

Figur 4 Utveckling av teoretisk kompensationsgrad för allmän pension och tjänstepension, 2014–2020

Beräkningarna av kompensationsgraden inkluderar inte bostadstillägg eller äldreförsörjningsstöd. För de pensionärer som har bostadstillägg eller äldreförsörjningsstöd kan därför kompensationsgraden vara betydligt högre om dessa förmåner ingick i beräkningarna. Kompensationsgraderna avser också inkomsterna före skatt och inte förhållandet i disponibel inkomst. Om skatterna vid 65 års ålder beaktas skulle kompensationsgraden öka något för dem med låg inkomst och minska något för dem med hög inkomst. Påverkan på kompensationsgraden för de med medelinkomst bedöms vara liten. Om vi istället beaktar inkomstskatten vid 66 års ålder borde kompensationsgraden vara oförändrad för medelinkomsttagaren och höginkomsttagaren eftersom skatten är ungefär densamma för dessa grupper i och med det förhöjda grundavdraget. De med låga inkomster kommer fortsatt att ha högre kompensationsgrader efter skatt vid 66 års ålder.

3.3.2. Faktiska kompensationsgrader

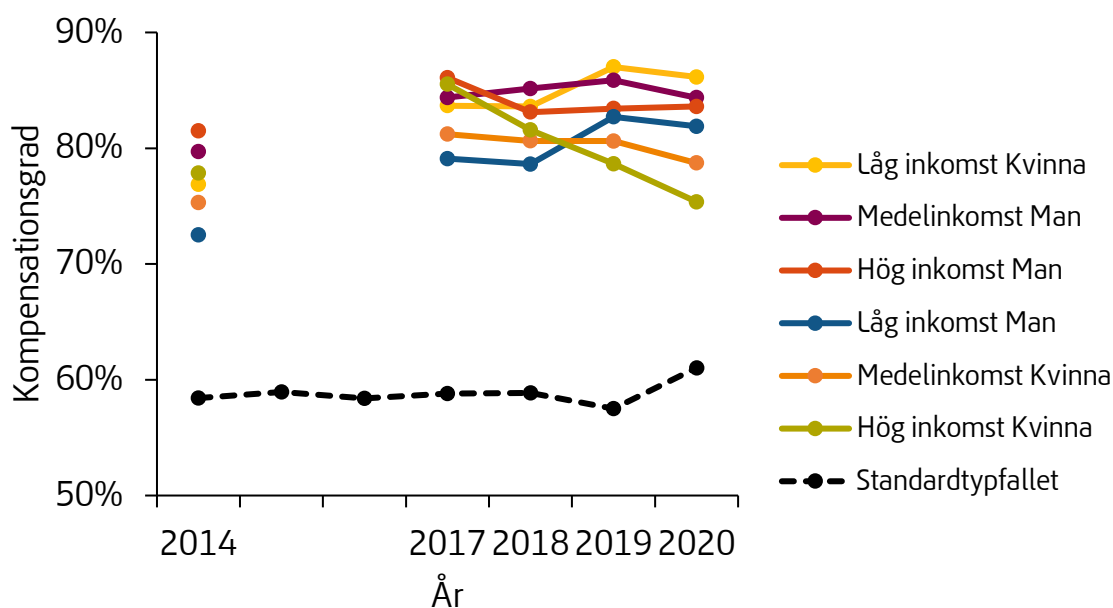
Utvecklingen av de *faktiska* kompensationsgraderna under åren 2014 samt 2017 och senare skiljer sig en del från de teoretiska kompensationsgraderna som presenterades ovan. Den faktiska kompensationsgraden för tjänstepensionen har beräknats för åren 2014, baserat på tjänstepensionsdata från det 66:e levnadsåret och för 2017–2020 baserat på tjänstepensionsdata

från det 65:e levnadsåret. Den faktiska kompensationsgraden för den allmänna pensionen har beräknats för samtliga år i perioden, 2014 till 2020.

3.3.2.1. Allmän pension och tjänstepension

Den faktiska kompensationsgraden visar för samtliga grupper en variation under den studerade perioden, men det är endast för kvinnliga höginkomsttagare som nivån 2020 är lägre än nivån 2014. Den sjunkande kompensationsgraden man ser över tid för denna grupp beror på minskad kompensationsgrad för tjänstepensionen (i figur 6 nedan ser vi en oförändrad kompensationsgrad för gruppen över tid när det gäller den allmänna pensionen). Varför tjänstepensionens kompensationsgrad minskar just för kvinnor med hög inkomst framgår inte av tillgänglig data. En möjlig förklaring skulle vara ett förändrat uttagmönster i gruppen där fler väljer en längre utbetalningstid än vad gruppen tidigare gjort. Jämfört med förra årets pensionärer är det bara manliga höginkomsttagare som har fått en ökad kompensationsgrad, för övriga grupper har kompensationsgraden sjunkit.⁷

Figur 5 Utveckling av faktisk kompensationsgrad för allmän pension och tjänstepension, 2014 samt 2017–2020

Högst faktisk kompensationsgrad bland de 65 åringar som gick i pension under 2020 har kvinnor med låg inkomst, drygt 86 procent, men samtliga inkomstgrupper har en kompensationsgrad över 75 procent. Lägst

⁷ | Pensionsmyndighetens svar på tidigare års regleringsbrevsuppdrag, som visade utvecklingen mellan 2013 och 2017, användes otakad pensionsgrundande inkomst som inkomstuppgift före pensionering. För dem med höga inkomster gav detta dock en lägre inkomstuppgift än vad de faktiskt har i förvärvsinkomst. I rapporterna för nyblivna pensionärer 2018–2020 har därför den otakade pensionsgrundande inkomsten justerats för att överensstämja med den taxerade inkomsten, i likhet med hur inkomster under taket hanteras i rapporten.

kompensationsgrad har kvinnor med hög inkomst, 75,4 procent. I gruppen med medelinkomster har kvinnor genomgående lägre kompensationsgrad än männen för samtliga år medan det motsatta förhållandet kan ses i gruppen med låga inkomster. I gruppen med hög inkomst har männen haft högre kompensationsgrad än kvinnorna under samtliga år.

För gruppen med låga inkomster är den faktiska kompensationsgraden lägre än den teoretiska kompensationsgraden som typfallsmodellen skattar, för kvinnor 1 procentenheter och för män 7 procentenheter 2020. Detta förhållande har förändrats under den studerade perioden, 2019 var exempelvis den faktiska kompensationsgraden något högre än den teoretiska för kvinnorna med låg inkomst. För männen i samma inkomstgrupp har den teoretiska kompensationsgraden överstigit den faktiska sedan 2017. Skillnaden som vi ser för männen förklaras av en lägre nivå faktisk tjänstepension än den skattade.

För medel- och höginkomsttagare är förhållandet det omvända; den faktiska kompensationsgraden är högre än den teoretiska kompensationsgraden för samtliga år för både män och kvinnor. De faktiska kompensationsgraderna ligger 2020 mellan 8 till 13 procentenheter högre jämfört med de teoretiska kompensationsgraderna. Detta förklaras till stor del av att en högre andel av pensionen är tjänstepension i de faktiska kompensationsgraderna jämfört med de teoretiska. En orsak till skillnaden är tidsbestämda uttag. I den teoretiska kompensationsgraden antas inkomstgrupperna ta ut tjänstepensionen livslångt. Det finns studier⁸ som visar att andelen pensionärer med tidsbestämda utbetalningar på fem eller tio år ökar. Det ökar den faktiska kompensationsgraden som kan observeras vid 65 och 66 års ålder. Hur stor del av den positiva utvecklingen som förklaras av tidsbestämda uttag vet vi dock inte.

Under 2020 genomförde Pensionsmyndigheten en enkätundersökning bland 70–75-åringar om hur de upplever sin ekonomiska situation och hälsa idag jämfört med när de började ta ut pension. Många uppger att de inte vet hur lång tid deras tjänstepension betalas ut, vilket kan bero på att de inte visste att de kunde välja något annat än det i tjänstepensionsavtalet inställda förvalet. Studien visade att många hade valt en längre utbetalningstid för sin tjänstepension och valt att arbeta längre om de fick chansen att välja om på nytt, vilket också var ett av de vanligaste råden från respondenterna till blivande pensionärer.⁹

Som Pensionsmyndigheten har påtalat i tidigare svar på regleringsbrevsuppdragen är det sannolikt att kompensationsgraden och den

⁸ <https://www.di.se/pressreleaser/2014/4/23/darfor-tar-sparare-ut-tjanstepension-pa-korttid/> 2020-04-06
<https://www.privataaffarer.se/amf-varnar-for-pensionstrenden-kan-fa-langtgaende-konsekvenser/> 2019-04-06

Inspektionen för socialförsäkringen 2015:15 Att välja uttagstid av tjänstepension
Hagen, Johannes (2017). Utbetalningstider i tjänstepensionssystemet, SNS Förslag 2017.

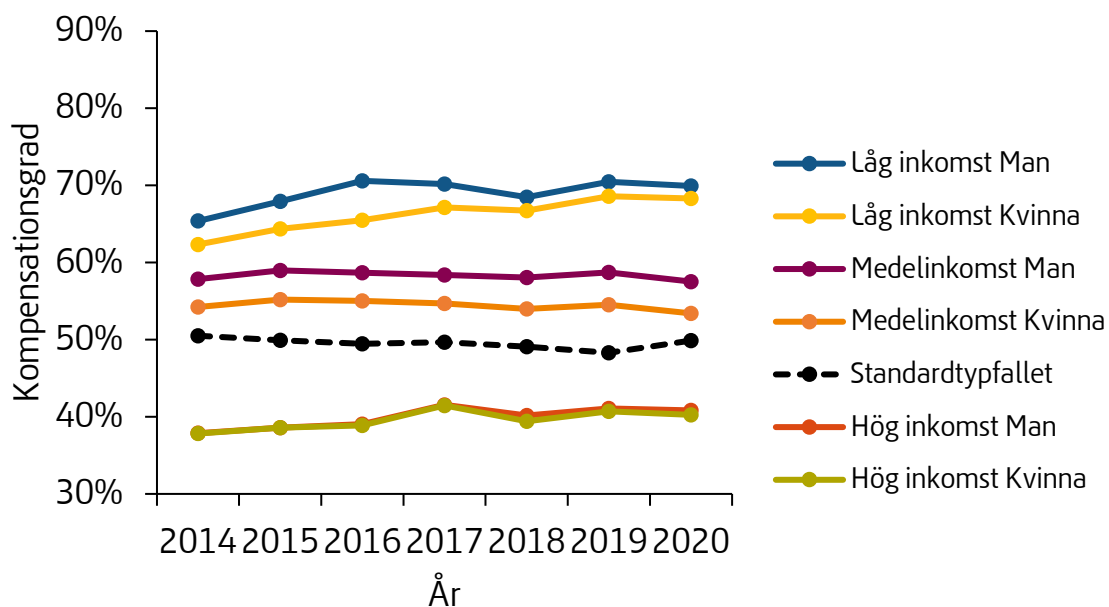
⁹ *Blev det som du tänkt dig? En studie bland 70–75-åringar, Pensionsmyndigheten (2020)*

totala pensionen skulle varit lägre om vi hade sett till pensionen vid 70 eller 75 års ålder istället för det 66:e levnadsåret. Andra förklaringar till skillnaderna är bland annat att beräkningarna i typfallmodellen utgår från den avtalade tjänstepensionen inom ITP-2 och SAF-LO medan individer med framförallt medelinkomst och hög inkomst kan ha haft andra lokala pensionsavtal och utnyttjat löneväxling. Beräkningar i typfallsmodellen tar vidare inte hänsyn till att vissa med förmånsbestämda pensioner har en lönesänkingsförmånsschablon som skyddar pensionens nivå vid inkomstsänkningar i slutet av arbetslivet.

3.3.2.2. Allmän pension

Om vi endast ser till utvecklingen av den faktiska kompensationsgraden för den allmänna pensionen kan det konstateras att den i princip stått still för grupperna med medelinkomst medan den varierat något mer för de övriga grupperna under perioden.

Figur 6 Utveckling av faktisk kompensationsgrad för allmän pension, 2014–2020

Enbart allmän pension ger i regel en låg kompensationsgrad för höginkomsttagare, vilket huvudsakligen förklaras av att denna inkomstgrupp har en stor del av sina löneinkomster ovanför intjänandetaket i pensionssystemet. Att höginkomsttagare har en brantare löneutveckling än övriga grupper kan också bidra till en lägre kompensationsgrad. Ju högre den slutliga löneinkomsten är i förhållande till livsinkomsten desto lägre blir kompensationsgraden i ett pensionssystem som bygger på livsinkomsten. Denna effekt har dock motverkats av att höginkomsttagarna mer kraftigt än övriga inkomstgrupper minskar sina inkomster före pensionsuttaget.

Kompensationsgraden beräknad för den allmänna pensionen minskade något under 2013 och 2014 för att sedan återhämta sig under 2015, 2016 och 2017. Utvecklingen beror till stor del på att indexeringen i

inkomstpensionssystemet först varit negativ, därefter har den stegvis återställt pensionernas nivå, fullt ut skedde det dock först 2018. Skillnaderna mellan åren är dock förhållandevis små. För gruppen män med låg inkomst har den som lägst varit 65 procent för att sedan gå upp till 71 procent, men därefter avta ned till 2020 års nivå om 70 procent. För gruppen kvinnor med medelinkomst har kompensationsgraderna för allmän pension varierat mellan 53 procent och 55 procent. Den största förändringen 2020 jämfört med föregående år ser vi hos kvinnor och män med medelinkomst där kompensationsgraden har sjunkit med drygt 1 procentenhet.

4. Avslutande kommentar

Rapporten visar att den faktiska kompensationsgraden, inklusive tjänstepensionen, för medianpersonen inom tre olika inkomstgrupper uppgick till mellan cirka 75 och 86 procent under 2020. De faktiska kompensationsgraderna kan jämföras med de teoretiska kompensationsgraderna som är skattade med hjälp av typfallsmodellen. De skattade kompensationsgraderna för samma år var mellan 68 och 87 procent för inkomstgrupperna och 61 procent för standardtypfallet. Resultatet kan också jämföras med Min Pensions rapporter från 2015, 2018 och 2020¹⁰ som visar på en kompensationsgrad på runt, eller strax under, 60 procent för 50-talisterna.

När det gäller medel- och höginkomsttagare är den faktiska kompensationsgraden högre än den teoretiska, och en del av skillnaden kan förklaras av att många har en lägre inkomst under åren strax före pensionstillfället, vilket väcker frågan om vilka inkomstår som är mest relevanta i frågan om kompensationsgrad. En annan förklaring är att många väljer ett tidsbestämt uttag istället för ett livsvarigt uttag av sin tjänstepension. I sammanhanget kan nämnas att under 2020 genomförde Pensionsmyndigheten en enkätundersökning bland 70–75-åringar som visade att många pensionärer skulle valt en längre utbetalningstid för sin tjänstepension och valt att arbeta längre om de hade fått chansen att välja på nytt.¹¹ När det gäller låginkomsttagare är den faktiska kompensationsgraden istället lägre än den teoretiska. Skillnaden är störst för männen, vilket förklaras av en lägre utbetalad tjänstepension än den av typfallsmodellen skattade nivån.

En annan iakttagelse från denna rapport, som vi har sett i tidigare års återrapporering av uppdraget, är att de inkomstskillnader som finns mellan kvinnor och män under arbetslivet i många fall ökar efter pensionering. Vi ser ökade inkomstskillnader mellan könen både när vi studerar skattad pension och kompensationsgrad och när vi studerar faktisk utbetald pension

¹⁰ Min Pension (2015), *Hur stor blir pensionen? En rapport om kompensationsgrader hos användare av MinPension.se*; Min Pension (2018), *Kompensationsgradsrapporten 2018. Hur stor blir pensionerna för 1960-talisterna?*; Min Pension (2020), *Kompensationsgradsrapporten 2020. Hur mycket högre blir pensionerna med de nya riktåldrarna?*

¹¹ *Blev det som du tänkt dig? En studie bland 70–75-åringar, Pensionsmyndigheten (2020)*

och faktisk kompensationsgrad. Faktiskt utbetald tjänstepension ger dock en något annorlunda bild för gruppen med låg inkomst där kvinnor och män har ungefär lika höga inkomster i slutet av arbetslivet men kvinnorna har högre tjänstepension. Eftersom vi saknar uppgift om tjänstepensionen utbetalas tidsbestämt eller livslångt är det dock svårt att dra några välgrundade slutsatser utifrån denna iakttagelse. Att inkomstgapet mellan män och kvinnor ökar vid pensionering har analyserats i departementsskrivelsen *Jämställda pensioner* (Ds 2016:19). I skrivelsen konstateras att existerande löneskillnader mellan kvinnor och män, i kombination med att tjänstepensionerna ger en högre total avsättning till pension för personer med inkomster över inkomsttaket, bidrar till att öka inkomstgapet mellan könen.¹²

¹² *Ds 2016:19. Jämställda pensioner?* s.11.

Bilaga 1. Urval, gruppindelningar och metod

Livsinkomstprofiler

Livsinkomstprofilerna baseras på inkomstuppgifter för de individer som fyller 65 år 2020 (födda 1955) och som från och med det året påbörjar sitt uttag av allmän pension för första gången. Det är enbart de individer som tar ut hel pension som ingår i urvalet för att underlätta mer rättvisande jämförelser av kompensationsgrader mellan olika inkomstgrupper och mellan olika år. Individer som tar ut partiell allmän pension ingår alltså inte i våra beräkningar.

Individerna har delats in utifrån följande tre inkomstgrupper (uppdelat på totalt, kvinnor och män):

- Låg inkomst: Individer som får garantipension vid 66 års ålder.
- Medelinkomst: Individer som vid 60 års ålder har en inkomst under det pensionsgrundande taket för den allmänna pensionen och som fram till och med 2021 inte får garantipension. Denna grupp utgörs framförallt av individer som har haft medelhöga arbetsinkomster under större delen av arbetslivet. I gruppen ingår även en mindre andel individer som har haft relativt låg arbetsinkomst under hela eller stora delar av arbetslivet men som ändå inte har rätt till garantipension. Likaså ingår individer som har haft hög arbetsinkomst under tidigare arbetsår men som har haft lägre arbetsinkomster vid 60 års ålder.
- Hög inkomst: Individer som vid 60 års ålder har en pensionsgrundande inkomst motsvarande 7,5 inkomstbasbelopp och som fram till och med 2021 inte får garantipension.

Som årsinkomst för respektive grupp används medianinkomsten inom gruppen det aktuella året. Inkomstuppgiften består av den pensionsgrundande inkomsten dividerat med 0,93¹³ samt eventuella pensionsgrundande belopp¹⁴. Om den otakade pensionsgrundande inkomsten är högre än den pensionsgrundande inkomsten eller det pensionsgrundande beloppet under ett år används istället den otakade pensionsgrundande inkomsten som inkomstuppgift för det året, viktad så att även den speglar den faktiska inkomsten. Genom den otakade pensionsgrundande inkomsten fångas inkomster ovanför intjänandetaket till allmän pension upp (pensionsgrundande inkomster över 7,5

¹³ Den pensionsgrundande inkomsten är 93 procent av den faktiska inkomsten upp till intjänandetaket. Det beror på att den allmänna pensionsavgiften är 7 procent.

¹⁴ Här avses framförallt PGB för sjuk- eller aktivitetsersättning.

inkomstbasbelopp). Uppgifter om otakad pensionsgrundande inkomst finns dock endast för 2003 och senare.

Precis som tidigare år är gruppen med medelinkomst inte lika homogen som de övriga två grupperna. Även om det finns en större spridning inom gruppen är spridningens påverkan endast marginell på gruppens livsinkomstprofil och kompensationsgrad eftersom de beräknas med utgångspunkt från medianen.

Grupperna jämförs med Pensionsmyndighetens standardtypfall. Typfallet antas ha börjat arbeta vid 23 års ålder. För att resultaten ska vara jämförbara över tid är lönen satt till 25 000 kronor/månad i 2013 års löneläge, vilket är den lönenivå vi använde vid den första beräkningen av livsinkomstprofiler och kompensationsgrader.¹⁵ Detta motsvarar ungefär 31 350 kronor/månad i 2022 års löneläge. Historiskt antas lönen ha följt inkomstindex.

Livsinkomster har även tidigare tagits fram för de som gick i pension under åren 2014 till 2019 för att kunna beräkna gruppernas skattade kompensationsgrader i typfallsmodellen.

Kompensationsgrader

Kompensationsgraden syftar till att spegla pensionen i förhållande till den inkomst som individen, eller i denna rapport inkomstgruppen, hade före pensionering.

Läsaren bör dock vara medveten om att kompensationsgrader är ett trubbigt mått om man med kompensationsgraden vill veta om pensionssystemet levererar tillräckliga pensioner att leva på. Exempelvis ger en sänkt inkomst de senare åren före pensionering en betydligt högre kompensationsgrad än vad en rak lönekurva ger. På samma sätt gör en kraftig löneökning de sista åren före pensionering att kompensationsgraden påverkas negativt, trots att pensionen i kronor ökat något genom inkomstökningen. Man kan därför överväga vilken inkomstnivå före pensioneringen som är den mest relevanta att jämföra pensionen med och vilken tidigare inkomst som bäst speglar individers utgiftsstandard, behov och förväntning på pensionen i förhållande till tidigare inkomster.

Det kompensationsgraden visar är förändringen i den inkomst individen har att leva på när han eller hon börjar ta ut sin pension. Förändringen innebär i de flesta fall en minskad inkomst men kan också innebära en höjd inkomst. En inkomstsänkning kan dock redan ha börjat flera år före pensionering och kan då i sin tur ha berott på sjukdom, arbetslöshet och frivilligt eller ofrivilligt deltidsarbete.

Den *faktiska* kompensationsgraden beräknas i rapporten enligt följande:

$$\frac{\text{utbetald allmän pension vid 66 års ålder} + \text{utbetald tjänstepension vid 65 års ålder}}{(\text{inkomsten vid 60 års ålder} + \text{inkomsten vid 64 års ålder})/2}$$

¹⁵ Typfallet är samma som OECD vanligen använder för sina beräkningar av pensionsutfall.

Den *skattade* kompensationsgraden beräknas i rapporten med Pensionsmyndighetens typfallsmodell enligt följande:

$$\frac{\text{skattad allmän pension vid 65 års ålder}^* + \text{skattad tjänstepension vid 66 års ålder}}{(\text{inkomsten vid 60 års ålder} + \text{inkomsten vid 64 års ålder})/2}$$

*inklusive sista pensionsrätten som intjänats under pensioneringsåret

Samtliga inkomster räknas upp med konsumentprisindex till samma inkomstår, vilket i den här rapporten är 2021 (när pensionären är 66 år).

Den faktiska pensionen avser faktiskt utbetald allmän pension och tjänstepension. Den skattade allmänna pensionen och den skattade tjänstepensionen fås från Pensionsmyndighetens typfallsmodell utifrån respektive inkomstgrupps medianinkomst per år.

Inkomsten vid 60 och 64 års ålder beräknas på samma sätt som för livsinkomsterna, enligt metodbeskrivningen i föregående delkapitel, både för den faktiska och skattade kompensationsgraden.

Som tjänstepensionsavtal i skattningen har SAF-LO använts för grupperna med låg eller medelinkomst medan ITP-2 har använts för grupperna med hög inkomst.

Bilaga 2. Data för uppdragets beräkningar

I likhet med tidigare år ingår i årets uppdrag att ta fram livsinkomstprofiler för den senaste gruppen av 65-åringar och att redovisa utvecklingen av kompensationsgrader för senast tillgängliga år. Beräknade kompensationsgrader och livsinkomstprofiler har tagits fram för de som gick i pension mellan 2014 till 2020 vid 65 års ålder. För åren 2014 samt 2017–2020 har även faktiska utbetalningar av tjänstepension kunnat användas för att beräkna kompensationsgrader.¹⁶

Faktiska kompensationsgrader för den totala pensionen, inklusive tjänstepensionen, har beräknats för de år Pensionsmyndigheten har tillgång till data över tjänstepensioner. I bifogat Exceldokument *Livsinkomstprofiler* återfinns beräknade livsinkomstprofiler för de individer som fyllde 65 år under perioden 2014–2020 samt en sammanställning över faktiska och teoretiska kompensationsgrader.

Samtliga livsinkomstprofiler och kompensationsgrader som tas fram inom ramen för uppdraget baseras på individinformation om årligt intjänande till pensionssystemet under perioden 1960–2020 och hämtas från Pensionsmyndighetens datalager (Pedal). Även utbetald allmän pension och utbetald tjänstepension hämtas från samma databas. Individerna i livsinkomstprofilerna är vidare avgränsade till de som är folkbokförda i Sverige både vid 64 och 66 års ålder.¹⁷ I beräkningarna av livsinkomstprofiler används följande information:

- Pensionsgrundande inkomst
- Pensionsgrundande belopp för sjuk- och/eller aktivitetsersättning
- Pensionsgrundande belopp för studier
- Pensionsgrundande belopp för barnår
- Inkomster ovanför intjänandetaket till den allmänna pensionen, så kallad otakad pensionsgrundande inkomst, finns endast från 2003 och senare.

Eventuellt saknade uppgifter om inkomster har tilldelats värdet noll, vilket innebär att de individer som vi saknar uppgift om för ett år antas inte ha haft någon inkomst det året.

De som har flyttat till Sverige, såväl utlandsfödda som svenskfödda, kan dock tidigare ha haft en inkomst som inte beskattats i Sverige och som inte

¹⁶ Tidigare hade Pensionsmyndigheten inte tillgång till tjänstepensionsdata i sitt egna datalager utan beställde från SCB för år 2014. För år 2015 och 2016 gjordes ingen beställning. För år 2017 och framåt får Pensionsmyndigheten varje år levererat tjänstepensionsdata till sin egna databas, Pedal.

¹⁷ För 66 års ålder har endast uppgift från åren 2013 till 2015 funnits tillgängligt vilket dock endast påverkat urvalet i liten grad.

kan fångas upp i de livsinkomster denna rapport ska presentera. På samma sätt kan de också ha en utländsk pension som inte fångas upp.

För att hantera problemet och skapa en så rätt bild av livsinkomsterna som möjligt har alla som inte hade något intjänande vid 30 års ålder exkluderats. De bildar istället egna inkomstgrupper. Detta är en förenklad lösning men ger medianinkomster som mer överensstämmer med inkomsterna för den grupp vars pensioner rapporten vill följa. Kompensationsgraderna och livsinkomsterna för dessa grupper återfinns i bilagan med Excelfiler men presenteras inte i rapporten.

Bakgrundsvariabler för individer utgörs av:

- Kön
- Födelsedatum
- Otakad pensionsgrundande inkomst vid 60 och 64 års ålder

Vid beräkning av faktisk utbetald pension används följande information:

- Allmän pension i januari månad under året individen fyller 66 år (garantipension, tilläggs pension, inkomstpension, premiepension)
- Tjänstepension per månad under året individen fyller 65 år med antagande att tjänstepensionen började utbetalas från och med månaden individen fyllde 65 år.

Tjänstepensionen vid 65 års ålder är det senaste året för vilket vi har aktuella helårsuppgifter. Vid jämförelser och beräkning av kompensationsgrader räknas samtliga inkomster upp med konsumentprisindex till samma inkomstår.

Bilaga 3. Antal individer i respektive gruppindelning

Tabell 1. Antal personer som tog ut hel allmän pension vid 65 års ålder

År	Antal personer folkbokförda								
	i Sverige	Varav hade intjänande vid 30 års ålder			Varav hade inget intjänande vid 30 års ålder				
	Totalt	Totalt	Låg	Medel	Hög	Totalt	Låg	Medel	Hög
2014	56 256	52 404	13 322	34 708	4 374	3 852	2 432	1 185	235
2015	52 333	48 147	10 429	33 536	4 182	4 186	2 632	1 304	250
2016	47 330	43 151	8 880	30 432	3 839	4 185	2 679	1 258	248
2017	48 021	40 920	9 870	25 610	5 440	7 101	5 467	1 368	266
2018	45 497	38 559	9 422	23 998	5 139	6 938	5 482	1 229	227
2019	42 854	35 721	9 945	20 618	5 158	7 133	5 915	1 001	217
2020	42 606	35 425	9 300	20 922	5 203	7 181	5 920	1 017	244

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal

Tabell 2. Antal kvinnor som tog ut hel allmän pension vid 65 års ålder

År	Antal personer folkbokförda								
	i Sverige	Varav hade intjänande vid 30 års ålder			Varav hade inget intjänande vid 30 års ålder				
	Totalt	Totalt	Låg	Medel	Hög	Totalt	Låg	Medel	Hög
2014	29 145	27 361	10 344	15 986	1 031	1 784	1 291	449	44
2015	27 144	25 121	7 712	16 434	975	2 023	1 367	601	55
2016	24 603	22 616	6 342	15 304	970	1 987	1 360	565	62
2017	25 564	21 532	6 913	13 049	1 570	4 032	3 202	737	93
2018	24 109	20 264	6 511	12 295	1 458	3 845	3 100	662	83
2019	22 651	18 932	6 797	10 515	1 620	3 719	3 139	504	76
2020	22 540	18 750	6 265	10 796	1 689	3 790	3 162	529	99

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal

Tabell 3. Antal män som tog ut hel allmän pension vid 65 års ålder

År	Antal personer folkbokförda								
	i Sverige	Varav hade intjänande vid 30 års ålder				Varav hade inget intjänande vid 30 års ålder			
	Totalt	Totalt	Låg	Medel	Hög	Totalt	Låg	Medel	Hög
2014	27 111	25 043	2 978	18 722	3 343	2 068	1 141	736	191
2015	25 189	23 026	2 717	17 102	3 207	2 163	1 265	703	195
2016	22 733	20 535	2 538	15 128	2 869	2 198	1 319	693	186
2017	22 377	19 388	2 957	12 561	3 870	2 989	2 265	631	93
2018	21 388	18 295	2 911	11 703	3 681	3 093	2 382	567	144
2019	20 203	16 789	3 148	10 103	3 538	3 414	2 776	497	141
2020	20 066	16 675	3 035	10 126	3 514	3 391	2 758	488	145

Källa: Pensionsmyndighetens datalager Pedal

Folkbokföring i Sverige har kontrollerats både för den 31 december vid 64 års ålder samt 31 december vid 66 års ålder för att kunna beräkna rättvisande kompensationsgrader.

www.pensionsmyndigheten.se

